

PREJAVY ANTISEMITIZMU AKO NÁMET NA LITERÁRNU SATIRU

JÁN GALLIK

GALLIK, Ján: Manifestations of Antisemitism as a Subject for Literary Satire, 2022, Vol. 4, Issue 2, pp. 31 – 36. DOI: 10.17846/CEV.2022.04.2.31-36.

ABSTRACT: The aim of the study is to highlight the manifestations of antisemitism and the closely related presentations of various stereotypical views of individuals, groups, as well as political parties and movements towards other ethnic or national minorities, which are also found in contemporary Slovak literature. We analyse the artistic representation of antisemitic characters and the presentation of their views or stereotypical perspectives in the works of two contemporary Slovak postmodern authors, Martin Kasarda *Budúcnosť na predaj* (2016) and the mystifier and satirist Koloman Kocúr (pseudonym of Ľuboš Dojčan) *Sracia zbraň* (2012). In both cases, the subject is perceived mainly as a satirical reaction to the new wave of antisemitic manifestations, which is still part of the socio-political life not only in Slovakia, but also in other Central European countries, i.e. in the Czech Republic, Poland and Hungary.

KEYWORDS: Antisemitism. Satire. Grotesque. Martin Kasarda. Koloman Kocúr.

V súčasnom spoločenskom diskurze je možné vnímať viaceré formy nenávisťi a agresie, ktoré – nielen na sociálnych sieťach – ešte viac zvýraznila celosvetová pandémia spôsobená vírusom Covid-19 a, akoby toho bolo málo, dlhodobo nahromadená nenávisť ruských politických vodcov voči Ukrajine, ale aj pobaltským štátom, Amerike, či strednej a západnej Európe, prerástla až do hrôzostrašných vojnových rozmerov, ktoré európsky kontinent nezažil od konca druhej svetovej vojny. Opäť raz spoločnosť počúva o *denacifikácii*, ale tentokrát je pojem intenzívne zneužívaný na Putinovu propagandu a uvádzaný ako hlavný dôvod ruskej vojnovéj invázie na Ukrajinu.

Prejavy antisemitizmu¹ a s nimi úzko spojené prezentácie rôznych stereotypných pohľadov jednotlivých osôb, skupín, ale aj politických strán a hnutí na iné etniká, národnostné menšiny či osoby, ktoré majú napr. inú sexuálnu orientáciu, nachádzame aj v súčasnej slovenskej literatúre². Z filologického a literárno-tematického hľadiska tak možno analyzovať „mytologémeta v prostoru literárneho diela jako zřetelnou či naznačenou intenci představovaných subjektů zobrazeného literárního světa, tedy např. vypravěče, samozřejmě pak postav, ale i očekávání projektovaného čtenáře, intenci lyrického subjektu apod.“ (Mikulášek 2020, 2).

Umelecké stvárnenie antisemitických postáv a prezentácie ich názorov či stereotypných pohľadov nachádzame aj v dielach dvoch súčasných slovenských postmoderných autorov Martina Kasardu *Budúcnosť na predaj* (2016) a mystifikátora i satirika Kolomana Kocúra (vlastným menom Ľuboš Dojčan) *Sracia zbraň* (2012). V oboch prípadoch je spracúvaný námet vnímaný najmä ako satirická reakcia na novú vlnu antisemitických prejavov, ktorá je i v 21. storočí súčasťou spoločensko-politického života nielen na Slovensku, ale aj v ďalších stredoeurópskych krajinách, t. j. v Česku, Poľsku či Maďarsku³. A keďže satira sa skladá „zo sarkazmu alebo irónie, no predovšetkým

¹ Už samotný „holokaust možno z dejinného a imagologického aspektu považovať za vygradovanie antisemitických postojov spoločnosti voči Židom, pričom možno definovať rôzne východiská formovania xenofóbnych ideí, ktoré vychádzali najmä z politických, ekonomických a religióznych pomerov tej-ktorej krajiny“ (Adamická 2021, 12).

² Tradícia antisemitického humoru a satiry má v našom kultúrnom priestore určitú históriu. Podľa Š. Timka (2021, 69) bol najmä v období slovenského štátu akceptovaný v médiách humor na adresu Židov.

³ Katarína Žeňuchová v štúdiu s názvom *Politická rétorika: Antisemitizmus v diskurze politickej strany Kotlebovci – Ludová strana Naše Slovensko* poukázala na vzostup fenoménu pravicového populizmu

vychádza z odsúdenia nezdravých spoločenských javov“ (Žilka 2011, 191), pričom sa v nej často stretávame s deformáciou skutočnosti, vyskytujú sa v nej nereálne prvky, veľmi často vyjadrené hyperbolou, a prostredníctvom satiry možno príbeh uchopiť aj komediálnym spôsobom (Timko 2011, 203), tak práve táto charakteristika presne zodpovedá ideovej koncepcii oboch spomenu-tých diel. Martin Kasarda i Koloman Kocúr totiž nemajú v úmysle vyvolávať nenávisť voči Židom či iným národnostným menšinám, ale práve naopak, ich cieľom je poukázať na skutočnosť, aké je doslova primitívne myslenie a konanie tých, ktorí etnickú, národnú, rasovú či sexuálnu inakosť vnímajú ako najväčšie zlo pre svoj národ i pre seba samých.

Martin Kasarda vystaval fabulu románu *Budúcnosť na predaj* na dvoch dejových líniách, ktoré najskôr akoby zdanlivo nesúviseli, ale v závere do seba postupne zapadajú. V prvej dejovej línii rozvíja osobný i pracovný vzťah priateľského trojuholníka, tzv. Svätej Trojice – Benjamína, trénera plávania, ktorý túži napísať najlepší erotický román, Adama, výtvarníka, umelca a dizajnéra reklám i obalov na jogurty a Kvetky, šéfredaktorky ezoterického magazínu *Donna*. Spoločne sa rozhodnú založiť nevšednú a napokon finančne veľmi úspešnú veštiareň s názvom Grotticelle Oracolo, v ktorej budú ľuďom, túžiacim získať „instantné návody na život“ (Kasarda 2016, 24), predávať budúcnosť. Zuzana Belková v recenzii Kasardovho románu poukázala aj na fakt, že v zábavnom satirickom románe spred piatich rokov *O rozmnožovaní a iných ťažkostiach* (na ktorý sa *Budúcnosť na predaj* dosť podobá) ponúkol čitateľovi „príbeh o spoločnosti, kde každý na každého niečo vie, kde sa razom stane z podnikateľa minister a z veštice štátna tajomníčka“ (2016, online).

Druhá dejová línia románu je výrazne motivovaná reakciou Martina Kasardu, prostredníctvom literárnej satiry, na rozmáhajúce sa politické ambície krajnej pravice na Slovensku. V roku vydania románu sa totiž politická strana Kotleba – Ludová strana Naše Slovensko dostala ziskom 8,04 % (14 poslaneckých kresiel) prvýkrát do najvyššieho zákonodarného zboru Slovenskej republiky, pričom svoj mandát obhájila aj v parlamentných voľbách roku 2020 (7,97 % a 17 poslaneckých kresiel). Kasarda v zrejmej satirickej alúzii vytvoril obraz zrodu tejto politickej strany, ktorá preferenciu národných a kresťanských hodnôt zastrela nenávisťou k iným etnikám, národnostiam, rasám a v slovníku (nielen) jej vrcholných predstaviteľov sú zjavné i antisemitské tendencie. Jej členmi sú karikatúrne postavičky⁴ oblečené v maskáčoch a tmavých zelených tričkách, ktorým sa na tele „občas začernie tetovanie, symbolika dvojkřížov, ostnatých drôtov, lebiiek, tajomných egyptských symbolov, čísiel či svastiky“ (Kasarda 2016, 41 – 42). Majú mená slovanského pôvodu, ako napr. Mojmir, Gorazd či Vratislav, ale aj gréckeho pôvodu (Metod), viažuce sa k histórii Veľkomoravskej ríše. Hlavným Vodcom „statočných brancov“ je Ičo Kútik, prezývaný Mojmir, ktorý ich burcuje do boja heslami typu „Za slávu a češ! Za Slovensko!“, „Slobodu Slovensku!“, „Sláva našej otčine!“ a pod. Používa stereotypnú rétoriku typickú pre antisemitský diskurz, v ktorom sa vyskytujú početné invektívy a vykonštruované predstavy o židovskej chamtivosti, neskonalej túžbe po moci a ovládnutí sveta. Martin Kasarda na tento spôsob zobrazovania využíva i dlhodobo zakorenené stereotypné vnímanie židovského etnika tým nežidovským, ktoré často tvrdilo, že „mravná i hmotná

a extrémizmu v spoločnosti v 90. rokoch 20. storočia, keď aj „v štátoch západnej Európy, kde demokratické princípy majú dlhodobú tradíciu, stratili dôveru v etablované a tzv. štandardné politické strany. V krajinách strednej a východnej Európy v tzv. postsocialistických demokraciách majú myšlienky pravicového populizmu a extrémizmu takisto svojich priaznivcov. [...] Občania Slovenskej republiky začali dôverovať aj takým politickým subjektom, ktoré pracujú s nedemokratickými fenoménmi založenými na etnickej či rasovej nerovnosti, ako je antisemitizmus, rasizmus a nenávisť voči prisťahovalcom, nedôvera voči uznaným spoločenským a politickým domácim i medzinárodným autoritám a organizáciám“ (Žeňuchová 2020, 62).

⁴ Zuzana Belková v recenzii Kasardovej knihy konštatuje, že správny adresát „sa schuti zasmee na karikatúrach bizarných postavičiek jednotlivých členov ‚kotleboidnej‘ extrémistickej organizácie nápadne pripomínajúcich nešťastníkov známych kauzami v médiách“ (2016, online).

skaza slovenského ľudu pochádza najmä zo židovských krčiem a židovských pálenkových sudov“ (Gallik 2018, 75), ako sme na to poukázali v štúdiu s názvom *Formovanie stereotypného pohľadu na Židov v slovenskej tlači*⁵. V prehovore ďalšej postavy z Kasardovej prózy, akéhosi ideológa strany komicky nazvaného Daniel Šúlok, sa dokonca zrači dávny mýtus kresťanského antijudaizmu z prvých storočí nášho letopočtu, ktorý používali aj niektorí cirkevní otcovia či historici, keď sa Židom ako celku pripisovala zodpovednosť za smrť Ježiša Krista. Aj výraz ako „zradný žid“ možno nájsť napríklad už v Teodóziomovom zákonníku a priam teologickú dimenziu nadobudol vďaka modlitbe *Oremus*, ktorá sa v katolíckej liturgii modlievala na Veľký piatok dovtedy, pokiaľ ju pápež Ján XXIII. nemodifikoval. Až sem siahajú dejiny antisemitizmu, ktoré sa často prelinávajú s dejinami monoteistického sveta kresťanstva a islamu. Nehovoriac o obviňovaní Židov v spisoch cirkevných otcov (napr. Ján Zlatoustý, Gregor z Nyssy, Origenes atď.) za zavraždenie Ježiša (Rydlo In Iancu 2014, 15, 35 – 38). V súčasnosti katolícka Cirkev antisemitizmus absolútne odmieta, pričom je to zadefinované v jednom z dokumentov II. Vatikánskeho koncilu *Nostra Aetate*, ktorý sme bližšie analyzovali v štúdiu s názvom *Židia a kresťania v medzináboženskom dialógu*: „Keďže teda kresťania a Židia majú také veľké spoločné duchovné dedičstvo, tento posvätný cirkevný snem chce napomáhať a odporúčať ich vzájomné poznávanie a úctu, čo možno docieľiť najmä biblickými a teologickými štúdiami a bratským dialógom. Napriek tomu, že židovské vrchnosti a ich prívrženci nástojili na Kristovej smrti, nemožno ani všetkým Židom, ktorí vtedy žili, ani dnešným Židom bez rozdielu pripisovať to, čo sa spáchalo pri Kristovom umučení. A hoci Cirkev je novým Božím ľudom, predsa neslobodno Židov predstavovať ani ako Bohom zavrhnutých, ani ako prekliatych, akoby to vyplývalo zo Svätého písma. Preto nech všetci dbajú o to, aby pri vyučovaní katechizmu a pri hlásaní Božieho slova neučili nič, čo sa nezhoduje s pravdou evanjelia a s Kristovým duchom. Okrem toho Cirkev, ktorá odsudzuje každé prenasledovanie proti komukoľvek, vedomá si svojho spoločného dedičstva so Židmi, podnecovaná náboženskou láskou evanjelia, a nie politickými pohnútkami, vyslovuje poľutovanie nad nenávisťou voči Židom, prenasledovaniami a prejavmi antisemitizmu, kedykoľvek a z ktorejkoľvek strany sa vyskytli.“⁶

Avšak i ďalšie postoje Kasardových antisemitsky orientovaných postáv odkazujú k rozličným formám nenávisti k Židom na osi konfliktného stereotypu „my – oni“, „svoje – cudzie“ a treba s poľutovaním konštatovať, že podobné prejavy sa na rôznych konšpiračných weboch či v novinách *Naše Slovensko*, ktoré vydáva ako štvrťročník Kotlebova LSNS, objavujú dodnes, vyhradzujú si právo na vlastnenie absolútnej pravdy⁷: „Je jedno, čo tie židovské hyeny v novinách o nás napíšu, len nech si píšú. Ludia prídu na to, kde je pravda. [...] Budú nás chcieť zničiť. Zničiť, lebo nevyhovujeme ich imperialistickej globálnej moci. Nechceme sa podriaďiť nejakým pánom z Bruselu,

⁵ Cieľom štúdie bolo upriamiť pozornosť na samotnú príčinu vzniku kultúrno-spoločenských determinantov, podieľajúcich sa na vytváraní mentálnych obrazov a postupne vžitých predstáv o iných etnických skupinách, ktoré azda stáli pri zrode, inšpirácii i samotnej motivácii autora vytvoriť umelecký text, ktorý isté stereotypy hlbšie predstavuje a rozpracúva. Poukázali sme na známy román Martina Rázusa *Krčmársky kráľ* (1935), v ktorom možno reflektovať viaceré obrazy – stereotypov. Zdá sa, že autor pri jeho písaní musel prioritne vychádzať aj z nejakých konkrétne vžitých názorov na Židov a židovstvo, ktoré boli najvýraznejšie dostupné v dobovej tlači. Predmetom záujmu bol tiež román autora židovského pôvodu Gejzu Vámoša *Odlomená haluz* (1934), v ktorom zvýraznil jeden z ďalších stereotypov, t. j. o neprispôsobivosti a nedostatku vôle židovského obyvateľstva prejsť asimilačným procesom.

⁶ *Nostra Aetate* – dokument II. Vatikánskeho koncilu. Dostupné na internete: <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/nostra-aetate> [20. 08. 2022].

⁷ Šírenie rôznych sprisahaneckých teórií je súčasťou taktiky extrémistických hnutí. Pokúšajú sa nimi „vysvetliť všetky negatívne javy v spoločnosti ako výsledok pôsobenia vplyvnej skupiny ľudí, ktorí manipulujú predstaviteľov vlád, ovládajú banky a masovo-komunikačné prostriedky s cieľom zmocniť sa celého sveta“ (Žeňuchová 2020, 65).

ktorí nás vyciciavajú. Žiadnym Rotschildom, židovským bankárom, ktorí okrádajú naše deti. Mám akčný plán. Sila a jednota!“ (Kasarda 2016, 68). Sú teda oddaní ideii, že slovenský národ „potrebuje mier a porozumenie a kráčať v jednom šiku vpred, bez židov a ateistov, bez cigánov a Maďarov“ (ibid., 92). Rozhodnú sa preto založiť politickú stranu Slobodné Slovensko. Istý antipól k uvedeným postojom prezentuje cez svoje názory v románe vyššie spomínaná trojica priateľov – Benjamín, Adam a Kvetka. Odmietnu zneužiť veštiareň Grotticelle Oracolo na nekalé politické účely zmienenej strany a v bizarnom závere dokonca úplne zlikvidujú kumpánov zo Slobodného Slovenska. Martin Kasarda týmto spôsobom vyjadril nádej, že spoločnosť, ktorá si váži inkluzívne, demokratické a multikultúrne aspekty, bude už samotné predsudky v akejkolvek podobe voči iným etnikám i národnostným menšinám vždy vnímať ako hrozbu. Antisemitizmus totiž nabera na sile najmä v spoločnosti, v ktorej chýba „tolerance k druhým lidem – ať už se jedná o imigranty nebo rasové či náboženské menšiny. Pokud se normou stane opovržení vůči jedné skupině obyvatel, je jen otázkou času, kdy se tato nenávisť obrátí i proti jiným skupinám. [...] Ve zdravé společnosti se antisemitizmus – ani žádná jiná forma nenávisli – šířit nemůže“ (Lipstadvá 2020, 11 – 12).

Temná sci-fi groteska pre silné nervy a žalúdky, ako je uvedené na prvej strane knihy Kolomana Kocúra *Sracia zbraň*, je zas vystavaná na príbehu špeciálneho vojenského kontingentu, ktorý dohliada na poriadok v okolí Nového Orahovaca a tvorí ho „maďarské komando, české družstvo psovodov a slovenská rota výcviku a podpory alokovaná v Kýre“ (Kocúr 2012, 15). V dystopickej budúcnosti datovanej rokom 2031, keď po klimatickom armagedone zavládol na politickej mape sveta totálny chaos, sa rúcajú veľmoci, ľudia zomierajú v nespočetných vojnových konfliktoch a vznikajú rozličné unitárne štáty (Britskoírsko, Francúzskobelgicko, Holandskoflámsko, Škandinávsko, Poľskobaltsko, Ukrajinskobielorusko, Nemeckorakúsko, Švajčiarskotaliansko, Československomadžarsko). „Izrael po sérii jadrových výbuchov zmizol z mapy sveta. Jeho územie si rozchytali Sýrčania, Libanončania, Jordánčania a Palestínčania. Rádioaktívnym zamorením zmutovaní Židia sa rozprchli do sveta. Zanikla aj Európska únia“ (ibid., 14). Zdá sa, že autor pri tvorbe tejto literárnej fikcie vychádzal zo známych spoločensko-politických problémov, keď sa v minulosti vzťahy medzi židmi a moslimami vážne narušili počas izraelsko-arabských vojen a počas konfliktu medzi Izraelčanmi a Palestínčanmi. A je tiež známe, že arabskí moslimovia „zacomponovali do svojho diskurzu a aktivít všetky európske antisemitské a antisionistické mýty. [...] Antisemitizmus, ktorý sa vyskytol v perspektíve európskych mýtov, preberajú v súčasnosti v recyklovanej podobe arabské krajiny“ (Rydlo In Iancu 2014, 17).

Podobne ako v Kasardovom románe, i tu – hoci v menšom zastúpení – sa objavujú postavy „hrdých národovcov“, ktorí vyhocujú etnické konflikty. Jednou z takýchto epizódnych postáv je obecný poslanec Milan Košťal, ktorý v mene všetkých Staroslovákov a kráľa Svätopluka vyzýva k svätej vojne „proti zradcom národa, liberálom, židobolševikom a židofašistom. Načim nám presadiť zákon o štátnom jazyku, zrušiť štvorjazyčné tabule a zakázať používanie menšinových jazykov v úradnom styku. Preč s českým levom! Preč s maďarským turulom! Preč so srbským orlom!“ (Kocúr 2012, 46 – 47). Medzi karikatúrne zobrazenými postavami je i čudák, ktorý nosí nacistickú prilbu a rukavice, ale aj taká, ktorej obľúbencami sú najvyšší funkcionári nacistickej tretej ríše (Adolf Hitler, Herman Göring, Heinrich Himmler). Dokonca sa rovnakým spôsobom, ako jeho obľúbeneci, rozhodne spáchať samovraždu – prehryzne kapsulu s nápisom KCN (kyanid draselný).

Fabula diela sa tak odvíja od tragikomicky zobrazeného etnického konfliktu, ktorý sa odohráva v stredoeurópskom priestore, konkrétne v dovedy pokojnej južnoslovenskej obci Kýr (pravdepodobne ako výrazný zdroj inšpirácie poslúžila autorovi obec Veľký Kýr, ktorá sa nachádza v novozámockom okrese). Dielo skazy ešte viac vyhocuje tzv. *sracia zbraň*. Je vytvorená z dvoch zložiek – prvá je pálenka (kýrovica) a druhá sudžuk (klobása – s obsahom špecifického dochucovadla tzv. Tastebooster), ktorú ľuďom (nevercom) ponúka prívrženec a člen „mahmúdmuslimskej“ teroristickej bunky

Gusto Cagáň. Tá spôsobuje črevné problémy a počas veľkej potreby ľudí doslova rozmetá na kusy: „*Exkrementová kolonorektálna zbraň hromadného ničenia mala zvrátiť pomer síl v prospech fanatických mahmúd-muslimských barbarov*“ (ibid., 186). Gregor Cagáň, majiteľ Kýrskej kafany, napokon zveruje tajomstvo prípravy sracej zbrane svojej dcére Jele v presvedčení, že ona a jej potomkovia dovedú „*džihád do zdarného konca*“ (ibid., 198).

Koloman Kocúr však svojou bizarnou prózou predsa upozornil – cez výpoveď postavy moderátora Komerčného portálu Františka Lipunča – na to, s čím sa niektoré európske štáty aj v realite, nielen v literárnej fikcii, stále nevysporiadali. Keď totiž v príbehu nastanú u vysokopostavených európskych či svetových lídrov črevné problémy a začnú vybuchovať v dôsledku účinkov sracej zbrane, tak zmienený moderátor si kladie otázku, či sa stali terčom atentátu a prejavili sa takto „*zhubné následky rastúcej intolerancie a xenofóbie v tejto časti Európy?*“ (ibid., 154). I recenzent analyzovanej knihy Jozef Špaček postrehol, že autorovi išlo o čosi viac, ako sa len „v plnej miere pobaviť na výstrelkoch, bizarnostiach, haluziach, úletoch a divokej fabulácii. V knihe pranieruje pretrvávajúce podceňovanie zo strany vplyvných i menej vplyvných vládnucich elít, ekologické a klimatické katastrofické hrozby, ktoré sa môžu prekvapujúco naplniť či vlastne sa už postupne naplňajú. Taktiež mu nie je ľahostajná pretrvávajúca politická, rasová či náboženská neznášanlivosť v rozličných krajinách – vrátane Slovenska“ (2013, 14).

Obe analyzované diela aj napriek svojmu bizarnému stvárneniu podsúvajú percipientom do povedomia dôležitú myšlienku o tom, že antisemitizmus v našej spoločnosti naďalej pretrváva a nezaniká. Nejde o jednorazovú udalosť. Hoci sa povaha antisemitizmu „môže během času meniť, ale podstata zostáva stejná. Není to nepodobná úporné infekci. S pomocí léků lze zmírnit symptomy, ale infekce samotná latentně přetrvává a v příhodném okamžiku se může vynořit znovu v nové inkarnaci“ (Lipstadvová 2020, 25). Veď už niekoľko storočí možno pozorovať, že samotnú štruktúru antisemitizmu netvorí náhodná zmes predstáv. Je vnútorne súdržný, vyskytoval a stále sa vyskytuje vo viacerých geografických oblastiach sveta a prenikol do mnohých ideológií, dokonca aj do striktné ateistického marxizmu. A súčasné spoločensko-politické dianie nielen v strednej Európe nám opätovne ukazuje, že nestráca na sile. Dá sa mu však čeliť. Napríklad aj prostredníctvom literárnej satiry alebo spôsobom, aký odporúča Deborah E. Lipstadvová v knihe *Antisemitismus: tady a teď*: „Ať už však na sebe bere jakoukoli podobu, vždycky musíme trvat na tom, že antisemitismus postrádá smysl a nikdy ho mít nebude. Bojujte proti němu. Jeho stoupcům však nepřiznávejte výsadu důležitosti“ (ibid., 30).

SUMMARY

In contemporary Slovak literature we can find manifestations of antisemitism and the closely related presentations of various stereotypical views of individual persons, groups, but also of political parties and movements on other ethnicities, ethnic minorities or persons who have, e.g. another sexual orientation. The artistic rendering of antisemitic characters and the presentation of their opinions or stereotypical views can also be found in the works of two contemporary Slovak postmodern authors Martin Kasarda *Budúcnosť na predaj* (2016) and the mystifier and satirist Koloman Kocúr (real name Ľuboš Dojčan) *Sracia zbraň* (2012). However, both authors do not intend to incite hatred towards Jews or other national minorities with their work, but on the contrary, their aim is to point out, through literary satire, how literally primitive is thinking and actions of those who perceive ethnic, national, racial or sexual otherness are as the greatest evil for their nation and for themselves. Despite a certain bizarreness that is dominant in both interpreted proses, the hope resonates in them that a society that values inclusive, democratic and multicultural aspects will always perceive the very prejudices in any form against other ethnicities and ethnic minorities as a threat.

Štúdia je výstupom z projektu VEGA 1/0143/21 s názvom *Antisemitické etnické stereotypy v médiách a literatúre krajín V4*.

LITERATÚRA

- Adamická, Monika. 2021. Antisemitizmus v básnickej a dramatickej tvorbe Milana Richtera. In: *Stredoeurópske pohľady* 3/2, 12 – 19.
- Belková, Zuzana. 2016. Budúcnosť na predaj – Martin Kasarda. In: *Knižná revue*. <https://www.litcentrum.sk/recenzia/buducnost-na-predaj-martin-kasarda> [20. 08. 2022].
- Gallik, Ján. 2016. Židia a kresťania v medzináboženskom dialógu. In: Hrbáček, Magdaléna (ed.): *Židovský kultúrny fenomén v stredoeurópskom kontexte*. Nitra: UKF, 147 – 150.
- Gallik, Ján. 2018. Formovanie stereotypného pohľadu na Židov v slovenskej tlači. In: Zelenka, M. – Tkáč-Zabáková, L. (eds.): *Imagológia ako výskum obrazov kultúry: (k reflexii etnických stereotypov krajín V4)*. Nitra: UKF, 73 – 86.
- Iancu, Carol. 2014. *Mýty, na ktorých stojí antisemitizmus*. Predslov napísal Jozef M. Rydlo. Preklad z originálu Stanislava Moyšová. Bratislava: Libri Historiae.
- Kasarda, Martin. 2016. *Budúcnosť na predaj*. Bratislava: Marenčin PT.
- Kocúr, Koloman. 2012. *Sracia zbraň*. Bratislava: Slovart.
- Lipstadtová, Deborah E. 2020. *Antisemitizmus: tady a ted'*. Praha: Stanislav Juhaňák – TRITON.
- Mikulášek, Alexej. 2020. Několik poznámek k metodologii studia protizidovských narativů ve filologické perspektivě: na úvod monotematického čísla. In: *Stredoeurópske pohľady* 2/1, 2 – 6. *Nostra Aetate*. Dokument II. Vatikánskeho koncilu. <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/nostra-aetate> [20. 08. 2022].
- Timko, Štefan. 2011. Paródia ako nástroj satiry v britských televíznych situačných komédiách. In: Waldnerová, Jana (ed.): *Poetika humoru*. Nitra: UKF, 200 – 206.
- Timko, Štefan. 2021. Špecifiká humoristickej tvorby na Slovensku a jej miesto v stredoeurópskom kontexte. In: *Slavica Literaria* 24/1, 63 – 74.
- Špaček, Jozef. 2013. Na hranici žánru i autorskej odvahy. In: *Literárny týždenník* 26/39 – 40, 14.
- Žeňuchová, Katarína. 2020. Politická rétorika: Antisemitizmus v diskurze politickej strany Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko. In: *Stredoeurópske pohľady* 2/1, 62 – 71.
- Žilka, Tibor. 2011. *Vademecum poetiky*. Druhé, doplnené vydanie. Nitra: UKF.

KONTAKT

doc. PhDr. Ján Gallik, PhD.
Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre
Dražovská 4
949 01 Nitra
Slovenská republika
jgallik@ukf.sk